

Medicinska etika i klinička bioetika – od prvih početaka do 9. svjetskoga bioetičkog kongresa

Medical Ethics and Clinical Bioethics from first beginnings to the 9. Bioethics World Congress

Ivan Šegota,

pročelnik Katedre za društvene znanosti Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci

Važnost bioetike u izobrazbi liječnika može se potkrijepiti viđenjem "oca bioetike", prof. V. R. Pottera II., koji je oduvijek promatrao bioetiku kao novu disciplinu koja će povezati znanje i razmišljanje, dinamički pristup neprekidnoj potrazi ljudskog roda za mudrošću, odnosno znanjem kako upotrijebiti znanje za ljudski opstanak i poboljšanje kvalitete života. Bioetika bi, dakle, trebala predstavljati novu znanstvenu etiku koja povezuje poniznost, odgovornost i sposobnost, znanost koja je međudisciplinarna i međukulturalna i koja uzvisuje smisao čovječnosti, te bi kao takva trebala postati neka vrsta znanosti o preživljavanju.

Slijedeći upravo takvo viđenje Potterove bioetike, pokušao sam, vjerujem i uspio, napraviti i utemeljiti kvalitetne smjernice za razvoj medicinske etike te kasnije bioetike, odnosno danas već i kliničke bioetike na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci.

Uključivanjem spomenutoga u nastavne sadržaje na Medicinskom fakultetu, Katedra za društvene znanosti uvelike se približila svjetskim trendovima u edukaciji medicinaru te se povezala s vodećim centrima i znanstvenim institucijama na tom polju, što je dovelo do bogate međunarodne bioetičke suradnje, kvalitetnije izdavačke djelatnosti, metodoloških inovacija u nastavi i, konačno, do uključivanja novih suradnika u nastavu i

bioetička istraživanja. Uključivanje suradnika na Katedri za društvene znanosti urodilo je i dobivanjem domaćinstva 9. svjetskome bioetičkom kongresu – *Izazovi međukulturalne bioetike 21. stoljeća*.

Pitanje o podučavanju etike vrlo je staro i na stanoviti način još uvijek otvoreno. Postavio ga je i davno u staroj Grčkoj Sokrat, jedan od prvih etičara iz antičkog doba, upitavši: "Mogu li se vrline prenositi? Ako mogu, onda bi i sinovi Perikla imali vrline svoga velikog oca. Lako je odgovoriti gdje se može kupiti neka stvar, ali gdje se može kupiti vrlina?"¹

Ne želeći se upuštati u opširne teorijske rasprave o tome je li moguće i potrebno učiti etiku i moral, odnosno medicinsku etiku i bioetiku, ili nije, polazim od sljedećeg: ako je bioetika znanost i jedna od najnovijih znanstvenih disciplina, a jest, onda ju je potrebno i moguće "naukovati" tj. studirati, izučavati, promišljati, istraživati, podučavati itd.

Godine 1955., kada je osnovan Medicinski fakultet u Rijeci, prvi su studenti upisivali petu godinu studija medicine na kojoj se nisu predavali predmeti iz područja društvenih znanosti, niti se studirala medicinska etika. U Rijeci tada nije bilo ni raspoloživog odgovarajućeg kadra za društvene predmete koje su studenti budućih generacija trebali upisivati u prvoj godini studija. Tek nakon nekoliko godina, odnosno 1962., riječki filozof

prof. Duško Berlot održao je prvo predavanje u sklopu nastave kolegija Osnove društvenih nauka.

U akademskoj godini 1965./1966. Katedra je dobila stalnog zaposlenika koji preuzima nastavu. Bio je to prof. Božo Pavlinić. Uspješno je vodio nastavu sljedećih deset godina i u tom je razdoblju došlo do mnogih promjena u nastavnim sadržajima, poglavito sredinom 70-ih godina 20. stoljeća. Naime, kao posljedica širih društveno-političkih promjena i reforme sustava obrazovanja u bivšoj Jugoslaviji, u nastavu su uvedena dva nova kolegija (mladi riječki filozof prof. Nenad Mišćević preuzeo je u drugom semestru 1974./1975. nastavu na kolegiju Teorijske osnove marksizma, a diplomirani pravnik Đorđe Roganović u četvrtom semestru akademske godine 1975./1976. započeo je s nastavom iz kolegija Teorija i praksa socijalističkog samoupravljanja – TIPSS). Budući da je 1976. godine prof. Mišćević otišao na Filozofski fakultet Sveučilišta u Zadru, kao diplomirani politolog i magistar političkih znanosti postao sam novi predavač, te iste godine preuzeo i dužnost predstojnika, kasnije pročelnika Katedre i tu dužnost obavljam pune 32 godine.

Početak 90-ih godina 20. stoljeća u povijesti Katedre ostaje posebno značajan zbog uvođenja nekoliko izbornih kolegija: **Hipokratova zakletva danas** (1991./1992.), za koji je bio tiskan i istoimeni priručnik za studente, potom **Medicinsko pravo** i **Komunikacijske vještine**, no prvenstveno po novim kolegijima **Medicinska etika** (1992./1993.) i **Uvod u bioetiku** (1993./1994.) na prvoj godini studija medicine.

Uključivanjem medicinske etike u nastavne sadržaje na Medicinskom fakultetu Katedra se uvelike približila svjetskim trendovima u edukaciji medicinara te se povezala s vodećim centrima i znanstvenim institucijama na tom polju, što je dovelo do bogate međunarodne bioetičke suradnje, kvalitetnije izdavačke djelatnosti, metodoloških inovacija u nastavi, te, konačno, do uključivanja novih suradnika u nastavu i bioetička istraživanja.

Objavljivanjem priručnika "Nova medicinska etika – bioetika" (1994.) čiji sam autor, u izdanju Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Hrvatska je, prema kriterijima najstarijeg instituta za medicinsku etiku, *The Hastings Center* u New Yorku, sta-

vljena u krug četrnaest tada vodećih bioetičkih zemalja u svijetu. S ponosom ističem da je spomenuta publikacija pozitivno predstavila Fakultet u svjetskim akademskim krugovima, jer je 1995. priručnik katalogiziran u *Library of Congress* u Washingtonu, i u *National Reference Center for Bioethics Literature* na *Kennedy Institute of Ethics*.

U godinama koje slijede znanstveno-nastavna djelatnost Katedre posebno je napredovala u sklopu kolegija Medicinska etika i bioetika. Plan i program kolegija usklađen je s programom koji je za američka sveučilišta priredio *The Hastings Center*.

Mjesto i ulogu Katedre u promicanju bioetike i bioetičke edukacije ubrzo su prepoznali i vodeći svjetski bioetički autoriteti, pa je 1995. godine Katedra dospjela na stranice drugog izdanja *Bioetičke enciklopedije*². Katedra već niz godina uspješno konkurira na brojnim natjecanjima za međunarodne bioetičke projekte, pa je u suradnji s *The Hastings Center* 1994. godine počela istraživanje o bioetičkoj edukaciji, a godinu dana kasnije ostvarila i dva studentska bioetička projekta "How to Refer Ethically Towards Gotill with AIDS" (studentica Morana Brkljačić, danas liječnica i asistentica na Katedri) i "Ethical pluralism and abortion" (studentica Silvija Zec, danas liječnica), koje je financirao *Open Society Institute*, New York. No najveća podrška dolazi od tadašnjeg Ministarstva znanosti i tehnologije Republike Hrvatske (danas Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa) zahvaljujući kojem su započeti brojni znanstveni projekti (tablica 1).

Od 2000. godine na Fakultetu se u organizaciji Katedre održavaju **Dani bioetike** (tablica 2) koji uključuju javno predstavljanje bioetičkih publikacija, za koje su djelatnici Katedre zaslužni kao urednici ili njihovi autori, okrugle stolove za pojedine aktualne bioetičke teme, izložbe bioetičke biblioteke Katedre, te druge prigodne aktivnosti. U sklopu jubilarnih petih Dana bioetike u 2004. godini promoviran je prijevod knjige "Distanzacija – do kada produžavati život?" uglednog brazilskog teologa i bioetičara Lea Pessinija³. Šesti Dani bioetike u svibnju 2005. bili su posvećeni hospicijskom pokretu u Hrvatskoj i svijetu, te raspravi o potrebama i mogućnostima grada Rijeke i Primorsko-goranske županije za osnivanjem hospicija⁴.

Tablica 1. Znanstveni projekti Katedre za društvene znanosti
Table 1. Scientific projects at the Department of Social Sciences

GODINA	NAZIV PROJEKTA	VODITELJ PROJEKTA
1990.-1995.	Medicinska etika u Hrvata	Ivan Šegota
1996.-2002.	Bioetička edukacija u Hrvatskoj	Ivan Šegota
2002.-2005.	Bioetika i društvene znanosti - osnivanje sociologije bioetike	Ivan Šegota
2002.-2005.	Bioetika i politika	Nada Gosić
2007.-	Klinička bioetika: edukacija za komuniciranje s gluhim pacijentima	Ivan Šegota
2007.-	Bioetika i kultura	Nada Gosić

Tablica 2. Dosadašnji naslovi Dana bioetike
Table 2. The topics of Days of Bioethics

GODINA	NASLOV
2000.	Bioetika i vjersko odbijanje transfuzije krvi
2001.	Bioetika u srednjoškolskoj nastavi – potrebe i mogućnosti
2002.	Uloga i zadaci etičkih povjerenstava u Hrvatskoj i prva praktična iskustva na području Primorsko-goranske i Istarske županije
2003.	Bioetika i HIV pozitivna djeca: slučaj male Ele i Nine
2004.	Bioetika, ekumenizam i međureligijski dijalog o pitanju smrti i umiranja (eutanzija, distanzija, hospicijska medicina)
2005.	Bioetika i palijativna medicina: potrebe i mogućnosti grada Rijeke i PGŽ za osnivanjem hospicija
2006.	Bioetički aspekti komuniciranja s gluhim pacijentima
2007.	Bioetika i genetika: između mogućnosti i odgovornosti
2008.	Bioetika i medicinsko pravo

Sedmi Dani bioetike bili su posvećeni komunikaciji s gluhim bolesnicima⁵, osmi bioetičkim aspektima genetike pod naslovom Bioetika i genetika: između mogućnosti i odgovornosti⁶, a posljednji, deveti, bioetici i medicinskom pravu.

Pojedini djelatnici Katedre bili su aktivni organizatori brojnih bioetičkih znanstvenih i stručnih skupova, u prvom redu Lošinskih dana bioetike koji se redovito održavaju od 2002. godine. Godine 2004. Katedra je bila organizator *“The 1st Symposium of International Society for Clinical Bioethics”*, održanog u Rijeci i suorganizator sličnih simpozija u Japanu i Tajvanu (2005).

Biblioteka **Bioetički svesci** utemeljena je 1999. godine, a objavljuje najznačajnije radove s područja medicinske etike i bioetike članova i suradnika Katedre, te prijevode i obrade tekstova važnijih svjetskih autora. Do 2008. objavljena su već 63 broja ove edicije sa širokim rasponom tema

etičkog i bioetičkog sadržaja. Godine 2005. pokrenuta je i nova edicija **Studentski bioetički svesci** koju uređuje asistentica na Katedri, dr. sc. Iva Sorta-Bilajac, u okviru koje je na šestim Danima bioetike objavljeno deset studentskih radova iz polja bioetike, a najbolje među njima Katedra je posebno nagradila.

Na Katedri je i sjedište dviju hrvatskih i jedne međunarodne bioetičke udruge. **Hrvatsko bioetičko društvo (HBD)**, čiji sam prvi i ujedno njegov doživotni počasni predsjednik, u svom radu orijentirano je prvenstveno na promicanje i poticanje bioetičkog diskursa među hrvatskim znanstvenicima, što ostvaruje kroz sudjelovanje u organizaciji brojnih znanstvenih i stručnih skupova. Tu su još i **Hrvatsko udruženje za kliničku bioetiku**, te **Međunarodno udruženje za kliničku bioetiku** (engl. *International Society for Clinical Bioethics - ISCB*), orijentirano na probleme bio-

etike u svakodnevnoj kliničkoj praksi. Društvo okuplja vodeće bioetičare iz Hrvatske i svijeta, s posebnim naglaskom na razvoj hrvatsko-japanske suradnje u domeni medicinske etike i kliničke bioetike, a bavi se i organizacijom međunarodnih znanstvenih i stručnih skupova. Zahvaljujući Udruženju, Fakultet je uspostavio plodonosnu suradnju s brojnim bioetičkim i kliničko-bioetičkim centrima u Europi i svijetu (tablica 3).

Tablica 3. Međunarodni suradnici Medicinskog fakulteta iz bioetičkih i kliničko-bioetičkih centara

Table 3. *International bioethical and clinical-bioethical associates of The School of Medicine in Rijeka:*

Ruhr-Universität Bochum, Bochum, Njemačka;
La Fondazione Lanza, Bologna, Italija;
The Cleveland Clinic Foundation, Cleveland, Ohio, SAD;
The Eubios Institute, Science City Tsukuba, Japan;
Okayama University, Okayama, Japan;
Chungshan Medical University, Taichung, Tajvan

Tablica 4. A) Sadržaji redovitih i izbornih kolegija Katedre za društvene znanosti koji prate aktualne trendove bioetičke edukacije u svijetu; B) Pet ciljeva etičke edukacije studenata Medicinskog fakulteta u Rijeci

Table 4. A) *Course programmes at the Department of Social Sciences which follow current trends in bioethical education in the world;*

B) *Five points in ethical education of students at the School of Medicine in Rijeka*

A)

Povijest stare i nove medicinske etike
Teorijske osnove bioetike i njezine metode
Usporedne analize bioetičkih problema
Etika pojedinih medicinskih profesija (liječnici, med. sestre, stomatolozi, primalje...)
Kulturno-povijesni kontekst bioetike
Vodeće bioetičke institucije u svijetu i publikacije (knjige, časopisi, brošure...)

B)

Stimulacija moralne odgovornosti
Prepoznavanje etičkog problema
Razvijanje vještine etičke analize
Razvijanje osjećaja moralne dužnosti
Osposobljavanje za tolerantno uvažavanje drukčijih etičkih stavova i moralnih prosudbi

U promišljanju planova Katedre valja naglasiti da su promjene koje su nastupile preuzimanjem obveza Bolonjskog procesa u hrvatskom visokom obrazovanju uvelike utjecale i na inovacije nastavnih sadržaja na Katedri za društvene znanosti. Tako se, uz prestrukturiranje postojećih, krenulo i u formiranje novih redovnih i izbornih kolegija, s posebnim naglaskom na sadržaje iz kliničke bioetike koji Katedru uključuju u aktualne trendove bioetičke edukacije u Europi i svijetu (tablica 4A). Svoje težište Katedra usmjerava na znanstveno-nastavnu aktivnost svojih kolegija, polazeći od pet ciljeva etičke edukacije studenata Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci (tablica 4B). Danas se na Katedri u okviru dodiplomskih i poslijediplomskih studija odvijaju brojni kolegiji (tablice 5A i 5B).

Kvaliteta, znanstvena prepoznatljivost i europsko-svjetski bioetički trendovi ogledaju se i kroz diplomske i magistarske radove te doktorske disertacije obranjene na Katedri. Do danas, ljeta 2008. godine, obranjena su tri diplomska rada, četiri magisterija, tri doktorske disertacije, a dvije su disertacije u pripremi (tablica 6).

Svjetski ugled, inovativnost, bioetička osviještenost, kao i znanstvena prepoznatljivost Katedre za društvene znanosti Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci najbolje potvrđuje ukazano povjerenje vrsnih svjetskih bioetičara koji su u Sydneyju 2005. godine izabrali Rijeku, Hrvatsku i u njoj skupinu bioetičkih zanesenjaka za domaćina 9. svjetskoga bioetičkog kongresa koji nosi naziv *Izazovi međukulturalne bioetike 21. stoljeća* (engl. *The Challenge of Cross-Cultural Bioethics in the 21st century*).

Naravno, domaćinstvo je rezultat 15-godišnjeg predanog rada Katedre za društvene znanosti na razvoju bioetike u Hrvatskoj, te promicanju Hrvatske na svjetskoj bioetičkoj sceni. S pravom se može zaključiti da je ovaj Kongres logičan zaključak djelovanja mlade skupine zanesenjaka koju sam okupio na toj Katedri i oko nje.

Prisjećam se da sam svoj istraživački rad na polju bioetike započeo u SAD-u početkom 90-ih godina prošloga stoljeća, zatim nastavio kroz sudjelovanje na brojnim znanstvenim i stručnim skupovima u SAD-u, Japanu, Tajvanu, Kini, Brazilu, Australiji, Kubi, brojnim europskim zemljama, uspostavljao

Tablica 5A. Obvezatni nastavni kolegiji na Katedri za društvene znanosti
Table 5A. *Obligatory Courses at the Department of Social Sciences*

NASLOV KOLEGIJA	STUDIJ
Medicinska etika i bioetika	Medicina
Bioetika i kultura dijaloga u medicini	Medicina
Medicinska etika	Stomatologija
Bioetika	OPUZ
O zdravlju drukčije	OPUZ
Medicinska etika	OPUZ
Bioetika u zdravstvenoj njezi	VMS red./ izvanredni studij
Etika u zdravstvu	Fizioterapija
Etika zdravstvene skrbi	Medicinska radiologija
Medicinska etika	Medicinsko-laboratorijska dijagnostika
Medicinska sociologija	Medicina + stručni studiji
Medicinski engleski, njemački i talijanski jezik	Svi studiji

Tablica 5B. Izborni nastavni kolegiji na Katedri za društvene znanosti
Table 5B. *Elective Courses at the Department of Social Sciences*

NASLOV KOLEGIJA	STUDIJ
Kako komunicirati (s gluhim bolesnicima)?	Medicina
Klinička bioetika	Medicina
O zdravlju drugačije	Medicina
Medicinska etika	Stomatologija

Tablica 6. Diplomski i magistarski radovi i doktorske disertacije obranjeni na Katedri za društvene znanosti
Table 6. *Degrees, M.A. degrees and doctorates at the Department of Social Sciences*

	NASLOV	KANDIDAT
Diplomski radovi	Bioetički aspekti odvjetničkog modela sestrinstva	Mihaela Škalić
	Bioetički aspekti i uloga medicinske sestre u interdisciplinarnom timu palijativne skrbi	Silvana Deković
	Eutanazija i bioetički aspekti eutanazije	Jasna Vučenočić
Magistarski radovi	Utjecaj edukacije iz kliničke bioetike na poimanje distanzacije i ostalih aspekata smrti i umiranja (prvi magistarski rad iz kliničke bioetike u Hrvatskoj)	Iva Sorta-Bilajac
	Bioetika i transplantacija: utjecaj religijskih uvjerenja na doniranje organa	Gordana Pelčić
	Problem bioetičke odgovornosti u genetici – praksa u Hrvatskoj i Europi	Iva Rinčić Lerga
	Bioetika i palijativna medicina: potreba grada Rijeke za hospicijem i palijativnom skrbi (prvi magistarski rad iz područja palijativne medicine u Hrvatskoj)	Morana Brkljačić
	Komunikolog - sudionik bioetičkih timskih konzultacija	Marina Feštin
Doktorske disertacije	Bioetička edukacija: sadržaj, metode i modeli (prva bioetička doktorska disertacija)	Nada Gosić
	Informirani pristanak u teoriji i praksi kliničke bioetike (prva doktorska disertacija iz kliničke bioetike)	Aleksandra Frković
	Kvantitativno istraživanje bioetičkih problema u kliničkoj praksi: potrebe KBC-a Rijeka za sustavom bioetičkih konzultacija	Iva Sorta-Bilajac
Doktorske disertacije u pripremi	Bioetika i palijativna medicina: mogućnost primjene	Morana Brkljačić

kontakte, povezivao hrvatske bioetičare u svjetsku bioetičku mrežu, crpio nova znanja i donosio ih u Hrvatsku, a s vremenom i "izvazio" značajne hrvatske rezultate na polju bioetike koji se mogu nazvati svjetski važnima.

U svemu tome na određen su način sudjelovali moji suradnici, studentice i studenti demonstratori, koji su stjecali bioetičke magisterije i doktore i postajali asistenti i docenti, a neki već i izvanredni profesori. Zajedno smo utemeljili "riječki model" bioetičke edukacije zahvaljujući kojem je hrvatska bioetika prisutna u II. izdanju Bioetičke enciklopedije, no držim da je posebno značajno što smo u svom istraživanju bioetike došli do spoznaje da je u bioetičkoj edukaciji medicinara vrlo važna, vjerojatno i najvažnija klinička bioetika, s naglaskom, naravno, na interdisciplinarnosti, koja je i inače neophodna u bioetičkom promišljanju svih znanosti, posebice biomedicinskih. Stoga u najužem krugu suradnika na Katedri imamo i politologe, sociologe, filozofe, teologe, pravnike, ekonomiste i druge znanstvenike. Trenutno smo suočeni s (više-manje uspješnom) implementacijom Bolonjskog procesa u hrvatsko visoko školstvo, no moram reći da smo još prije 15 godina, među prvima na Medicinskom fakultetu, a možda i na cijelom riječkom sveučilištu, na Katedri započeli sa studentskim radionicama i radom u malim skupinama i odgojili generaciju od desetak demonstratora za takav mentorski rad. Oni se i dalje bave bioetičkim temama i rado vraćaju Katedri kroz sudjelovanje na projektima ili Danima bioetike.

Možda je najznačajniji trenutak za pozitivno predstavljanje na međunarodnoj sceni hrvatske bioetike i preduvjet za dobivanje domaćinstva 9. svjetskoga bioetičkog kongresa bilo osnivanje "Međunarodnog udruženja za kliničku bioetiku" (engl. *The international Society for Clinical Bioethics – ISCB*) 2003. godine, čije je sjedište bilo upravo na Katedri za društvene znanosti. Ono je redovito održavalo svoje simpozije, svake godine u drugoj zemlji. Tako je prvi bio u Hrvatskoj, u Rijeci 2004. godine, drugi na Tajvanu, treći u Japanu, četvrti u Francuskoj, dok će peti simpozij biti organiziran ponovo u Rijeci, kao pridruženi skup "Svjetskom kongresu bioetike". Prema riječima profesora Georga J. Agicha, predsjed-

nika Znanstvenog odbora Kongresa i dugogodišnjeg člana Upravnog odbora *International Association of Bioethics* (krovne institucije Kongresa) 9. je svjetski bioetički kongres privukao dosad najveći broj visokokvalitetnih članaka. Osim toga, ovaj Kongres može se podičiti i dosad najvećim brojem pridruženih skupova. Od dvodnevni pridruženih kongresa tu su prisutni: "*Feminist Approaches to Bioethics 2008 Congress (FAB): Voice, Power, and Responsibility in Health Care*", "*The 4th South-East European Bioethical Forum: Integrative Bioethics and Pluri-perspectivism*", te "*Media and Bioethics*". Od jednodnevnih simpozija, uz već spomenuti "*The 5th Symposium of the International Society for Clinical Bioethics (ISCB5): Clinical Ethics and Decision-making in a Pluralistic World*", tu su još i "*Bioethics in Nursing*", "*Ethics of Clinical Drug Trial and Drug Promotion*", i "*The 4th International Conference on Clinical Ethics and Consultation*".

Potrebno je istaknuti da na Kongresu svojim radovima prisustvuje zamjetan broj hrvatskih autora, među kojima su i najmlađi suradnici Katedre za društvene znanosti. Prihvatanje njihovih radova u znanstveni program Kongresa još je jedna u nizu potvrda riječkih uspjeha – stvaranja interdisciplinarnog tima mladih znanstvenika koji će kroz svoj znanstveno-nastavni rad na Fakultetu ili primjenu u kliničkoj praksi promicati zajednički utemeljenu bioetičku viziju, odgovajati nove naraštaje medicinara i truditi se da u svom profesionalnom, ali i privatnom životu budu upravo onakvi znanstvenici i stručnjaci kakvima je vitezove "dobre znanosti" zamišljao profesor Van Rensselaer Potter II. – ponizni, odgovorni i sposobni.

Naposljetku, velika mi je čast istaknuti da se na poziv glavnog urednika **Medicine** u ovom izdanju kao autori pojavljuju George J. Agich, Michael Cheng-tek Tai i Leo Pessini – koje ubrajamo među najveće svjetske stručnjake iz područja bioetike, kao i prestižni stručnjaci iz naše sredine.

Sveobuhvatnost, intrigantnost i aktualnost pristupa vrijedno pridonose razvoju bioetike u našoj sredini, s posebnim naglaskom na kliničku etiku, pa stoga izražavam zahvalnost uredništvu **Medicine** na prepoznavanju važnosti trenutka u kojem je bioetika kao znanost postala temom ovog broja.

LITERATURA

1. Bošnjak B. Grčka filozofija. Zagreb: Matica hrvatska, 1956:87.
2. Reich WT. Encyclopedia of Bioethics. 2nd Edition. New York: Macmillan Publishing Company, 1995.
3. Pessini L. Distanzacija - do kada produžavati život? Rijeka: Medicinski fakultet Rijeka, Hrvatsko bioetičko društvo, Teologija u Rijeci, 2004.
4. Šegota I. Bioetika i palijativna medicina. Zbornik radova. Rijeka: Medicinski fakultet Rijeka, Katedra za društvene znanosti, 2005.
5. Šegota I. Bioetički aspekti komuniciranja s gluhim pacijentima. Zbornik radova. Rijeka: Medicinski fakultet Rijeka, Katedra za društvene znanosti, 2006.
6. Šegota I. Bioetika i genetika: između mogućnosti i odgovornosti. Zbornik radova. Rijeka: Medicinski fakultet Rijeka, Katedra za društvene znanosti, 2007.

9TH
WORLD CONGRESS OF BIOETHICS
International Association of
Bioethics

RIJEKA - OPATIJA

CROATIA **2008**
september 3rd-8th

THE 9th WORLD CONGRESS OF BIOETHICS

THE CHALLENGE OF CROSS-CULTURAL BIOETHICS
IN THE 21st CENTURY

September 3rd-8th 2008, Rijeka-Opatija, Croatia

On behalf of:
The International Association of Bioethics

Organized by:
University of Rijeka School of Medicine
Croatian Society for Clinical Bioethics

<http://www.bioethics2008rijeka.info/>